

ՕՐԱԳԻՐ ՏԱՍՆՈՐԵԱՅ

Ա. ՏԱՐԻ

1861

Կը հրատարակուի Ամսոյն Եփն 20ին եւ վերջին:
Վեցամեայ գինն է. 60 դահեկան ԿԱՆՈՒԿ:
Ուղղը կրնայ ստորագրուիլ, Պօլիս Զեմեքիի խանը վերի
յարկը Թ. 1-3 Խաչաքի սեմեայը եւ Մերձանը Մար-
գարեան Արդոյ Յարութիւն աղայի գրատունը:
Ստորագրութիւնը 1861 Յունուար 10էն կսկիւնի:

Առգի յրգանին ամբողջ 12 քիւր ուղղը 30 դահեկան պի-
տի վճարէ:
Անձնական լաճու մը համար ըլլալու ծանուցմանց հա-
մեմատաւար սակարկութիւն կըլլայ:
Ո եւ իցէ համակ եւ գրութիւնը Խմբագրին պիտի ուղ-
ղուի:

30 ԱՊՐԷԼ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՐԸԱՆ

ԹԻՒ 24

Ե. Չ. Գ. Ե. Յ. Ի. Ն.

Մեղեալ թուով ըսեր էինք թէ՝ Տեսուչ
խորհուրդները նոր ընտրութիւնուն պատճառաւ,
ըստ խնդրանաց Քաղաքական Յարգելի Ժողո-
վոյն՝ այս անգամ անոնց փոփոխութեան գոր-
ծադրութիւնը զանց ըլլուելով, միայն քանի մը
ամսուան համարատուութիւննին (ըստ կանոնի)
լուելու պատշաճ տեսնուեր է Ընդհանուր
Վարչութեան կողմէն: Եյս բանս ստուգապէս
եղած ու ընդունուած տնօրէնութիւն մըն էր՝
նախնի Քաղաքական Ժողովոյն կիսուն չափ լուծ-
ուելուն ժամանակները: Իսկ արդ այժմ կը տեսնեմք
որ արդի Քաղաքական բարձր Ժողովը (նոյն)
ընտիր Մեղամոցը հետ միացեալ իւր Եպրիլ
13 հինգշաբթի եւ 14 ուրբաթ օրերու նիստե-
րուն մէջ այս խնդրոյն վրայ բաւական խորհե-
լով, վերջապէս Սահմանադրութեան համեմատ
անոնց փոփոխութիւնն ալ հարկ տեսնելով ան-
միջապէս գործադրութեանը պարապեցաւ,
այսինքն յիշեալ խորհուրդներուն կիսուն չափ
լուծուիլն ու ընտրուիլը ի միում միայրկէնի գաղտ-
նի բուհարկութեամբ կատարեց:

Եւ արդ լուծուածները զանց ընելով, մի-
այն ընտրեալներուն ու մնացեալներուն անունն-
ները այբուբենի կարգաւ հոս կը դնեմք:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նորընտիր Անդամք

Երժանայարգ

Կարապետ աղա Իւթիւճեան:

Մկրտիչ աղա Եղաթօնեան:

Յակոբ աղա Ոսկանեան:

Յովսէփ աղա Մալեզեան:

Օհան Լեֆէնտի Ալահանեան:

Մնացեալ Անդամք

Բարունակ Պէյ Քրթիկեան:

Մատթէոս աղա Եյվատեան:

Նահապետ աղա Ռուսինեան:

Նշան աղա Օտեան:

Միմօն աղա Միքայէլեան:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նորընտիր Անդամք

Էւետիս աղա Նաղմաճեան:

Ննովք աղա Տէմիրճիպաշեան:

Թորոս Պէյ Գիսակ:

Միքայէլ աղա Մոմճեան:

Յակոբ աղա Քարաեան:

Մնացեալ Անդամք

Գալուստ աղա Տ. Պողոսեան:

Գալուստ աղա Սոստանդեան:

Գեորգ աղա Փանոսեան:

Մանուկ աղա Չօլաքեան:

Պողոս աղա Եշանեան:

ԵԼՏԵՄՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նորընտիր Անդամք

Համբարձում աղա Ելնուհեան:

*Ներքե մեզի ընթերցողը այս անունը հոս նոյն
տորը գրով դնելուս, քանզի (յաճնիս) այս անու-
նէն առաջ քուէտուիլին մէջէն 6 քուէ ստացող ու-
րիչ մէկ (. . .) անուն մը ելլելովը (որ միւս ել-
լոյնները 7-8 եւ էն քիչը 3-4 քուէով էին), չեմք
զիտեր ինչ պատճառի չընդունուելով միւս անգամ
քուէարկութիւն է եղեր: Եւ այս անգամին ալ
դարձեալ 5 այն (. . .) անուան, եւ 5 այն նոյն
գրով դրուած անունն վրայ հաւասար քուէ ելլելով
(որ ասի առաջ 3 կամ 4 քուէ ստացած է եղեր) բնա-
նը ըստ կանոնի տարեկան հասակին առաւելութեամբ

Յակոբ աղա Պաւլոսնունդեան .

Յովհաննէս աղա Հովնեան .

Նէրսէս Լճէնտի Տատեան .

Ռուբէն աղա Սիւմիւշէրտանեան .

Մնացեալ Անդամք

Մ. Մաղսք աղա Մուրատեան .

Յակոբ աղա Մօղիկեան .

Յակոբ աղա Տամատ .

Սարգիս աղա Չորաճեան .

Սարգիս աղա Սարաճեան .

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Նորընտիր Անդամք

Ելթուն Տիւրքի Լճէնտի .

Գէորգ աղա Մարմեան .

Սահակ աղա Պէօթէճեան .

Մնացեալ Անդամք

Գրիգոր աղա Երկանեան .

Գրիգոր աղա Թիւլիսիւզեան .

Ով ազնիւ Տեղւոթեան անդամք, դուք որ այժմ արժանապէս Եղգային գործոց գլխաւոր մասերուն յատկացեալ քիչ էք, գիտէ՞ք արդեօք թէ այս վայրկեանս ինչքան ծանր պարտաւորութիւններու ներքեւ կը գտնուիք, և որքան մեծ պատասխանատուութեանց յանձնառու եղաք Եստուծոյ և ազգին դիմաց: «Եչք ամենեցուն ի ձեզ յուսան»: Եյո՞՞ ո՞ պատուելի Ռուստմախան խորհուրդ, Եղգիս անկիրթ և անուսումն տղաքներն ու օրիորդները — ի քեզ յուսան —, քանզի քեզմով պիտի վայելեն իրենց երկրաւոր երջանկութիւնը Եյո՞՞ ո՞ մեծարեմ Տնտեսական խորհուրդ, Եղգային բովանդակ հաստատութիւններն ու կալուածները — ի քեզ յուսան — վասն զի քոյին հոգատարութենէ կախեալ են նոցունց պայծառանալն ու բարեկարգուիլը Եյո՞՞ ո՞ յարգելի Ելեմտական խորհուրդ, Եղգային հասոյթներն ու ծախքերը, և ասոնց հետ մեկտեղ աղգային անտուկը, ո՞՞չ այն խղճալի անտուկը — ի քեզ յուսան և ի քեզ հային —, զի քու անդուլ ջանիւքդ պիտի անոնք կարգադրուին ու կանոնուան (անձնաւ) ինչո՞ւ, ուրիշ ինչո՞ւ:

Նը վրայ է մնացեր: Բայց հոս ալ (լսածնիս) այն (հոգի) անուան անձը հասակաւ երեք չորս տարուան աւելի քան զայս ընկալուի: Դարձեալ է ընդունուի: Եւ այս կերպով այս անձը անոր տեղ անդամ կարգուի: Եւ (անուան տեղը) իր պատիւը պարտաւորուի: Համար ըստ օրինի պիտի բողոքէ որի որ պէտք է լինայ:

նաւորուին Եյո՞՞ ո՞ դու Մեծարգոյ Դատաստանական խորհուրդ, Եղգային դատաստանական գործերը — ի քեզ յուսան —, որովհետեւ քոյարար դատաստանովդ պիտի ուղղուին այն գործերուն մէջ դժբաղդաբար յուղուած բոլոր հակառակութիւնները

Եհա գլխաւորապէս այս բանք են ձեր պարտիքը ո՞վ անձնանուէր Ենդամք, զոր Եղգային Սահմանադրութիւնը ուղղակի կը պահանջէ ձեզմէ վասն բարեկաւութեան և յառաջդիմութեան ընդհանուր աղգիս հայոց:

Ռուստի ինչպէս որ այժմ ձեր պատուական անունները բոլոր հայ լրագրաց մէջ տեսնուելով համայն հասարակութեան կողմէն սիրալիր ընդունելութեան մը արժանացաւ, այսպէս ալ ժամանակին ձեր աղգանապատ յաջող գործերը՝ նոյնպէս յիշեալ լրագրաց միջոցաւ հրատարակուելով՝ նոյն հասարակութեան երկրաւոր գովութեանցը ենթակայ, և Երկնային առաքաւարգէ վարձատրութեանցը արժանի ըլլաք:

Եհաւասիկ նախընթաց թուով խոստացուած նամակը, զոր ամբողջ կը հրատարակեմք ըստ խնդրանաց ազնուամիտ հեղինակին:

«Յարգոյ խմբագիր Երեւելեան Դար պատուական օրագրոյն:

«Չերդ ազգասիրութենէ կը խնդրուի՝ որ ներկայ նամակս հրատարակէք ձեր ազգօգուտ Օրագրին յառաջեկայ թուոյն միջոցաւ, և աներկբայ ըլլալով՝ որ անհուշտ պիտի կատարէք մեր այս խնդիրը ի սրտի հանդարտութիւն և ի մը խիթարութիւն Երուսաղէմի Ս. Յակովբայ վանից յաւագնեալ Միաբանութեան

Մնամ եւ այլն

«Առ շէրքումն անիրաւ գրադարտութեանց եւ աղերս առ ընդհանուր բարեխորհուրդ Աղգային ժողովն» վերնագրեալ Տեսրակն յօրինող — սուրբ Ռիւտին Երուսաղէմի ընդհանուր Միաբանութեան:

«Գերյարգելի Միաբանութիւն:

«Եկաւ ու առ մեզ հասաւ Ձեր կողմէն վշտակցաբար յօրինուած, եւ Ս. Յակովբայ վանքին սգապատ մամուլէն ելած ու Աղգային ընդհանուր վարչութեան աղերս մը ուղղուած վերոյիշեալ Տեսրակը, որուն մէջ համառօտիւ յայտնուի էլք արեւել մը ի վեր անախրունելի եւ յանկարծակաւ ծագմամբ ընդունած սատակի եւ անմխիթարելի ջաւերիդ, եւ նա մանաւանդ այս միջոցիս ուղղակի եւ անուղղակի ձեւերով Ձեզի եւ վանքին (Ս. Սթոլին) դէմ յա-

լու, եւ ատանց տարակուսանաց ամեն կողմէ վստահ եղիք, որ ինչպէս մենք վստահ եմք թէ՛ Ազգային Սահմանադրական ընդհանուր Այարութիւնը անշուշտ պիտի լսէ Ձեր ողորմուկ ձայնը, պիտի ընդունի Ձերին այս անկեղծական եւ ցաւագինեալ սրտի յօրինուած Սղերսանետը, եւ ըստ այնմ անաշուտապէս պիտի քննէ ու քննադատէ անոր մէջ յառաջ բերուած Ձեր արդարացի գանգատներն ու խնդրանքները, եւ իւր ուշիմ ու իմաստուն խորհուրդներովը հարկ եղածը վճողական կերպիւ ի գործ դնելով, այնպէս արդարութիւնը հրապարակաւ պիտի պատկէ եւ անխառնութիւնը խայտառակէ:

Ուստի ո՛ր Աերպատուելի՛ Հարք, մեր այս անկեղծ եւ անարատ սրտերէ՛ բղխեալ համառօտ նամակը, որ Ձերդ միաբանութեան ազդասիրական ոգւոյն վրայօք ընդունած անկասկած վստահութիւններնուս, եւ մեր կողմէն առ վաճառքն եւ առ Ս. Աթոռն ունեցած չափազանց յարգութեանցս արգասիքն է, Արեւելեան Դար անուն աղօթողուտ օրագրոյն միջոցաւ Ձեր ձեռքը անցած վայրկեանէն՝ թող վայրիկ մի հանդարտի Ձեր խոովեալ մտքերը, թող մխիթարուի սակաւիկ մի Ձեր վշտացեալ սրտերը, եւ մանաւանդ նոյն հետայն փարատին ու ցրտին այն կասկածանաց սեւաթղթի ամպերը Ձերդ Միաբանութեան հեզահոգի սրտերուն վրայէն, այն ամպերը՝ զոր երեւելի Մեղունաց եւ Միւնաստիեանց բարբառնանաց ուրուական հովերն ու աներեւոյթ Մեղուխեցանցերու յանկարծահաս փոթորիկները չնչելով փչելով քչեր ու տարեր մինչեւ յերուսաղէմ, եւ անտի Ձեր գլուխներուն վերեւը կուտակաղէց զբաժ էին. որոնք կ'երեւի թէ յայնմ վայրի յանկարծ Ձեր սրտերուն վրայ իջնալով յանդատանապէս պատեր են:

Բայց հոս կը դարմանամք ո՛վ Հարք Ձեր անտեղի վարանութեանը վրայ, որ Մեղուի եւ Միւնաստիի վատօրէն գրութիւնները բանի մը տեղ դնելով ի գործ դրիք, եւ ասով Ձեր ներքին բնական ցաւերուն վրայ արտաքոյ ցաւ մըն ալ յաւելցնելով փուռ տեղը արդէն իրապէս վիրաւորեալ սրտերնիդ նորանոր եւ յանիրաւի վիրաւորեցիք, եւ անով Ազգին սիրտն ալ վշտացուցիք:

Դուք ո՛ր, Մեղուն Միւնաստին ուր. երուսաղէմայ վանքին ու Ս. Աթոռին պատիւը որքան մեծ ու բարձր, Մեղուն ու Միւնաստին գրասենեակներուն պատիւը համեմատաբար ո՛րքան փոքրիկ եւ ցած են. Միաբանութիւն Ս. Յակովբեան, զրութիւնը Սրբաձիւնեան եւ Փանոսեան, է՛հ որքան մէկ մէկէ հեռու եւ անհաւասար տիրոջներ են:

Ս. Յակովբեան միաբանութեան պատկառելի անունը Սրբնիկան ազգին ամենամեծ պարծանք մը ըլլալու կերպ՝ ընդհանուր աշխարհի առաքելնի մարդ-

կանց դիմաց խիստ պատուոյ եւ գնայլի ի տեսարաններ կը ներկայացնէ, իսկ Սրբաձիւնեան եւ Փանոսեան գրութիւնները վատութեանց, անարդարութեանց եւ նախատանաց լսարաններ կը բանան նոյնպէս աշխարհի նոր դարուս այլոմաստ եւ այլակարծիք մարդկանց:

Ահա դասոնք այսպէս գիտնալով, (ներեցէք մեզ ըսելու թէ) կարծեմք ամենեւին պիտի չի վարանէիք ու չի զայրանաիք ասոնց այլախորհ եւ այլածին գրութիւններէն, եւ ըստ մեզ պիտի չի վիրաւորուէիք այն կերպ սուտ, զրպարտիչ եւ անտեղի խօսքերէն, որոնց արժէքը Արեւելեան Դարը կերպիւ մը հրապարակաւ ճանչցուցած էր եւ դեռ պիտի ճանչցունէր:

Է՛հ որքան սաստիկ ցաւ եղեւ մեզ այն խօսքերնիդ, որ ասոնց գրութիւններէն վարանելով մը գրեր էիք ձեր այն Տետրին մէջ թէ՛ «Եթէ երուսաղէմայ միաբանութիւնը Ազգին բարի կամաց խոչնդակ եղած է, եթէ անոր օգտակար որոշմանցը հախառակ կեցած է, եթէ որ եւ իցէ կարելի եւ օգտակար խնդրոց ընդդիմացած է, թող նախատէ, թող խրատէ, եւ թող յանդիմանէ. բայց ո՛չ Մեղուի եւ Միւնաստիի զրպարտիչ թերթերովը»:

— Մեղուի եւ Միւնաստիի զրպարտիչ թերթերովը, նախատե՛լ, խրատե՛լ, յանդիմանե՛լ —, ո՛հ ո՛րքան անընդունելի բան, ի՞նչքան չըլլալու, ու խելքէ մտքէ հեռի իրք մըն է այս բարեմտօք եւ կամ համարելով մը յառաջ բերած խնդիրնիդ ո՛վ դերապատիւ Հարք. Բարեբաղդարար դուք այս խօսքերը հոն դրած ատեննիդ, հոս Մեղուն եւ Միւնաստին արդէն իրենց ազգատեաց ընթացքովը՝ ազգին բարեպաշտ եւ գործով ազգասէր մասին առջեւ (որ ամենամեծ մասը կը կազմեն) խիստ ատելի եղած էին, երբ Ձեր Տետրը մեր ձեռքը հասնելով այս եւ ասոր նման վիշտ պատճառելու խօսքեր կը կարդայինք մէջէն, նոյն միջոցին կը մխիթարուէինք ի սրտէ այս բանս. միտք առնելով թէ՛ — երուսաղէմայ միաբանութիւնը նախատողը, զրպարտողը, եւ մանաւանդ խենդարանողը՝ Ազգին մէջ բազմաց ատելի եղող Մեղուն եւ Միւնաստին է. ուստի միաբանութիւնը դեռ այս բանիս ծանօթ չըլլալով մէկէն ի մէկ զայրացեր ու վշտացեր է, կարծելով թէ ասոնք ի դիմաց Ազգին եւ կամ Ազգի բերան եղած կը խօսին. իսկ այնմ լսելով որ չէ այնպէս, եւ ընդ հակառակն վերի բռնածնեմնուս պէս է, այսինքն Ազգին ընդհանուրին կարծեացը եւ ընդունելութեանցը խտտաբար հակառակող՝ եւ ասով իրենք վրէժն ատելի ընող իրեւ Հայ խմբագիրներ են*.

* Սե Գարմանաք ո՛ Հարք էքեւ Հայ Երեմիայի Ընդունու

ՍԵՐԵՒՈՐ Ե.Օ.Դ ՄԵ

Մեղուն և իւր համախոհները մեր գրու-
թիւններէն յանկրաւի զայրացեալ, փոխանակ
գրով պատասխանելուն, Հասարակաց Արթու-
թեան Պաշտօնատեղոյն մէջ եղած զրոյց քննու-
թեան ատենին դիմաց (որուն հրամանին ներքե-
է օրագիրն) մեզի դէմ գանդատներ յարուցե-
ր են. ինչպէս որ Ապրիլ 29 շաբաթ օր մասնաւոր
նամակաւ մը կանչուելով այս գանդատներն նոյն
ատենին Մեղուններէն մէկուն ձեռօքը իմաց տը-
րուեցաւ մեզի. Եւ մասնաւորապէս եղած դան-
գատները՝ երբեմն (ստիպմամբ) Մեղունի դէմ
գրուած « Դէլէ » և այլ ուրիշ քանի մը կեղծ ա-
ծականներն ըլլալը իմացանք յիշեալ Մեծարու-
նեղամէն :

Յիրաւի մենք ալ կը խոստովանիմք որ հրա-
պարակաւ հրատարակել գրուեւ մը մէջ այս կերպ
տխտորոտները խիստ ծանր կը թուին յաջաց և յուն-
կաց, սակայն եթէ պարագան անդամ մը ուշա-
մտութեամբ խորհուի, անշուշտ այնպիսի գան-
դատներ տեղեք պիտի չի գտնէ : Ինչ և իցէ,
մենք յիշեալ Պաշտօնէին դիմաց մեր միտքն ու
նպատակը պարզելով և ըստ բաւականի զմեզ
արդարացնելով, ի վախճանի խօսք տուած եմք
այսուհետեւ Մեղունի դէմ « Դէլէ », « Եւ », « Իւ »
Մեղ- » և ալ ասոնց նման վատ ածականներ չի
տալու, սա պայմանաւ որ Մեղուն ալ Ազգին
ընդհանուրին, և նա մասնաւոր մասնաւորա-
պէս յարգելի Աղբրին, և պատուաւոր անձանց
դէմ « Դէլէ », « Եւ », « Իւ »-ն, « Եւ »-ն և այլ ու-
րիշ անարգական և պատուոյ վնաս խօսքեր չը-
նէ : Իսկ եթէ որ ընէ, այն ատեն մենք ալ նոյն
պէս մեր գանդատները իրեն դէմ պիտի ՚ի գործ
դնեմք ուր որ հարկ է :

Եյս ասանկ :

Բայց յոյժ կը զարմանամք թէ ինչո՞ւ հա-
մար այս գանդատանաց հէղինակները փոխանակ
Ազգային ընդհանուր վարչութեան առջև բողո-
քելու՝ փուճ տեղը Տէրութեան Պաշտօնեանե-
րու դուռը կը ցաւցընեն : Ինչո՞ւ կրնա՞մ
վասն զի մեր խնդրոյն սահմանը բողոքովին Ար-
նական և Ազգային ըլլալով, մեզի դէմ ըլլալու
գանդատները պէտք է որ ուղղակի Ազգային ընդ-
հանուր Արքութե ուղղուի, և մեր գատը հոն
տեսնուի : և ահա այն ատեն եթէ հարկ ըլլայ
ըստ պատշաճի Ազգին կողմէն պէտք եղած տե-

ղեր իմաց տրուի : Եյս ասանկ չըլլալով, ընդ-
հակառակն եղած կերպը մեզի բարեխառնութիւն
չենք համարիր, այլ առաւել թշնամութիւն :

Եթէ որ մեր բռնադատեալ գրած քննի մը
կեղծ ածականները Ազգին մէկ քանի Մեղու-
եանց սիրտը կը ցաւցընեն, հապա ի՞նչպէս սատ-
կապէս չեն վերաւորեր այն միլիոնաւոր Հայոց
ագնիւ սրտերն : Մեղուն չորս տարիէ ՚ի վեր
անկրաւ տեղ՝ բազում եկեղեցական և աշխար-
հական անհատներու դէմ գրած հարիւրէն ա-
ւել անվայել ածականներն և տխտորոտները
թող իմ այս ըսածներուս վրայ այն անձինքը սա-
կաւի մի իրաւախոհ ըլլան և ըստ այնմ դատեն :

— Ազգային Հիւանդանոցի նոր Հոգաբար-
ձուներուն հրատարակած եռամսեայ Յայտա-
գիրը՝ անցեալ թիւերնուս մէջ յիշելով ծանու-
ցեր էինք թէ՛ հին Հոգաբարձուները անոր դէմ
զայրանալով՝ Քաղաքական Յորդէլի ժողովոյն
գրով բողոք մը տուէր են, իրենց պատիւը պաշտ-
պանելու և անոր մէջ տեսնուած չափազանցու-
թիւնները հերքելու նպատակաւ :

Եյսմ կը լսեմք որ այս բողոքագիրը յիշեալ
արդարասէր Ժողովոյ կողմէն սիրով ընդուն-
ուելով՝ անմիջապէս սոյն Յայտագրոյն Դիմա-
յին մասերը քննութեան ներքեւ տեսնելու հա-
մար՝ յանձնարարական ժողով մը կազմուելու
տնօրէնութիւն է ըրեր : Եւ յունամբ թէ (ը-
սածնուս համեմատ) այս օգտակար ժողովը իւր
կազմութիւնը ստանալով՝ գործի սկսած է : ու
րովհետեւ յիշեալ Յայտագրոյն դէմ ոչ միայն
հին Հոգաբարձուները զայրացեալ, այլ և հա-
սարակութենէ շատերը նաստիկ գրգռեալ են
և կարծեմք այս գրգռութեան նախապէս պատ-
ճառ՝ կարգացածնուն համեմատ հոն տեղեր այն
գործերը չի տեսնուելէն ՚ի զատ, մեզի եկած
նամակի մը խօսքերուն նայելով՝ այժմեան եղած
տնօրէնութիւնները ներկային անօգուտ, ապա-
գային վնասակար համարելին է : Եյս բունը
մեզ համար բարեմտութեամբ երեւակայեալ
կարծիք մըն է այժմիկ, և սա միայն ճշմարիտ
և անպոքուցեալ բան մըն է թէ՛ քանի որ Ազ-
գային կեդրոնին Ալեմտական մատակարարու-
թիւնը դժբաղդաբար դեռ իւր կանոնաւորու-
թիւնը չի կրցաւ ունենալ, անկարելի բան մի է
որ՝ ո և իցէ Ազգային բարեկարգեալ տնօրէնու-
թիւն մը իր նպատակին գոնէ մասամբ մը հաս-
նի, և մանաւանդ Ազգային Հիւանդանոցը, որ

ծով ստոյգ և ժամանակին յառաջ գալու բան մըն է, իրաւամբ այս նոր հոգաբարձուները ոչ միայն Եզգին, այլ և ընդհանուր աշխարհի առջև մեծ գովութեան ենթակայ եղած իրենց անունները Եզգային պատմութեանց մէջ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուին:

Տեսնենք, նոր կադմուելիք և կամ կադմուլաճ յանձնարարական ժողովը ասոնց ստուգութիւնները պիտի յայտնէ՞:

Առ Պ. Խ. Թ. Քալէնտերեան,

ՆԱՄԱԿ Ա.

Արեւելեանիս 22 թուոյն միջոցաւ Խորոզ օղլուի վրայօք այլաբանական ձեւով մը (որ պատճառը եթէ հարկ ըլլայ պիտի իմանաք) գրած յօդուածներուս դէմ այս անգամ Ձեր կողմէն խրկուած Մարտի 481 թուոյն մէջ նամակ մի տեսանք, կարգացինք, եւ յոյժ զարմացանք Ձեր արթուն պաշտպանութեանը վրայ, զոր ի գործ դրեր էք վասն անմեղութեան յիշեալ Խորոզ օղլուի. եւ որուն իսկ երաշխատրութեան ստորագրութիւն տուած էք եղեր, աւոր արդի պաշտօնին մէջ ընդունուելուն համար, եւ այս պատճառաւ մեր գրածը պաշտօնական կերպիւ ստուգելու ստիպուել էք, եւ հետեւաբար ամենայն ճշդութեամբ իմացեր էք որ այն դէպքին մէջ Արեւելեան Դարի գրիչը բանադուշեր է, որով զմեզ «ճառատող անհեթեթ ճարտասան» կոչելու պարտաւորուել էք, եւ վերջապէս ըրած հաշիւնիդ իբրեւ ստուգաբանեալ բան մը պարծենալով մը գրեր էք թէ՛ «որով իցէ թէ յիշեալ ճշմարտաբանը՝ կամ իր խօսքերը մաղէ անցնելու, եւ կամ մեր արդար գանգատանացը ըստ ամենայնի ճշգրութիւնը լռութեամբ եւ եթ խոստովանելու զիջանի:

Այո, կարելի էր ըստ ամենայնի ճշդութիւնը լռութեամբ եւ եթ խոստովանելու զիջանի, եթէ որ Խորոզ օղլուին իւր պաշտօնին մէջ ցըցուցած անհաւատարմութիւնը, (թողումք մեր քովը գըտնուած թէ այս դէպքին եւ թէ ուրիշ գործերուն վրայօք հաստատ տեղեկութիւնները) Ձեր նաւակին մէջ անդամ վկայուած չըլլար. կարծեմ այն ալ Ձեր ջերմ պաշտպանութենէ առաջ եկած բան մը ըլլալու էր, որ առանց խորհելու Խորոզ օղլուին մէկ մեծ անհաւատարմութիւնը ձեր գրչովը հաստատեր էիք:

Ինչ որ է նէ ի նպատակ Խորոզ օղլուի այժմ ուրիշ բան չեմք ըսեր, միայն թէ ձեր կողմէն գրուած քանի մը տողէ բաղկացեալ մէկ երկրորդ նամակի

մը կապանեմ, որուն մէջ այս դէպքիս վրայօք մեր կողմէն գրուելիքներէ ելելիք հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը Ձեր վրան առնելու, եւ զմեզ բոլորովին անպարտ թողելու երաշխատրութեան խոսմանքներ ընէք, ի հարկէ անոր ներքեւը Ձեր օրինաւոր ստորագրութիւնը ըլլալով. ահա այն առեւն հարկ եղած ստուգութիւններ ու ճշգրութիւններ հրատարակելով կարելի է կամ Դուք եւ կամ Արեւելեանը լռութեամբ եւ եթ խոստովանելու կը զիջանիք:

Այժմիկ մեզմէ լռութիւն, ձեզմէ խոսմութիւն...

ԼՈՒՆԱԳԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԵ

Օրագրոյս 22—23 թիւերուն մեջ տեսնուած՝ «ձայն Սասալուրական Երծուոյն» աւորուն Խրիմեան Մկրտիչ վարդապետին յօդուածին վրայօք կերպ կերպ կարծիքներ երևան ելել սկսան. ինչպէս ոմանք զայն ուղղակի Եկեղեցականաց դէմ արհամարհանք մը, և ոմանք հեղնաբար յորդորանք մը կը համարեն, և ոմանք ալ բարեմտութեամբ խորհելով մասամբ մը այն գրուածքը ժամանակիս պարագային յարմար օգուտ ազգի բան մը կ'ընդունին:

Թէ այս կարծիքները միացնելու, և թէ անոր օգտակար կամ վնասակար ըլլալու կէտերը որոշելու նպատակաւ՝ ազգիս բարեմիտ և գիտնական անձանց կ'առաջարկեմք, որ եթէ բարեհաճին յիշեալ յօդուածին դէմ ունեցած անկեղծ կարծիքնին գրով և հրապարակաւ յայտնեն, և թէ որ կը կամին, թող նամակաւ մը ուղարկեն մեզի, որպէս զի Երեւելեանի միջոցաւ հասարակութեան հաղորդեմք, որով անոր էաւ կան ոգին հրապարակաւ յայտնուելով սրտերը ուղղուին. և մենք ալ յայնմհետէ այս յօդուածը հրատարակելուս նպատակը կը յայտնեմք մեր ընթերցողներուն:

Ես անգամ պարտաւորութիւն մը ևս ունէինք ընելու, այսինքն էր «Երեւելեան» այս անուն Միշակ խորագրով սկըսած յօդուածնուս բացատրութիւն մը տալ. որ յուսամք թէ զալ անդամ անյապաղ կը կատարեմք:

Խմբագիր—Տնօրէն
Մ. Գ. ՏԵՅԻՐՄԵՆՅԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԵՒՐԲՅԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՖԻՆԱՆՍԵՐԻ

նը) պիտի ուղղէ իւր այս կարծիքը եւ պիտի անհետացնէ կարելի եղած այս կասկածանաց առիթները իւր անարատ սրտին վրայէն, ու ասանկով իւր դժուակ ցաւերը ըստ բաւականի թեթեւեղացած իսկ եւ իսկ պիտի մխիթարուի — :

Ահա ուղ գերայարդելի Հարք, մենք զատոնք յիշելով Ձեր Տէտրին վրայօք զգացած ցաւերնիս մեղմացուցինք, ու մխիթարուեցանք . ուրեմն Ձեր ազնուական Միաբանութիւնն ալ մեր ըսածներուն, եւ ըսածներնուս յարմար լրացնենուդ ստուգութեանը ապահով եղած . թող այս մասին Ձեր ցաւերը մեղմանան, ու Ձեր ազնիւ սրտերը փոխանակ տըրտմութեան՝ ուրախական մխիթարութիւններով հանգըստանան . Աւերմայես, ո՛ր Հարք, թէ մեր ըսածները հաստատուելու, եւ թէ Ձեր խռովիալ մտքերը բողբոլին հանդէպներու համար յայտնապէս կիսուցունք Ձեր Հոգեւոր մշակացը որ՝ բաւական անձանց ստորագրութեամբը վաւերացեալ վկայագիր մը կը պատրաստուի, որուն մէջ — Ձեր միաբանութիւնը ընդհանուր Ազգին արդար իրաւանց հաւատարիմ Աւանդապահ ըլլալը կ'ապացուցուի, եւ Ազգին զգացմանցը հետ համակրութիւն ունենալիդ յայտնի կը տեսնուի . երբէք (ընդհանրապէս) անկէ բաժնուելու կամ հակառակելու վատ խորհուրդը երեւակայած չըլլալիդ կը հաստատուի — :

Արդ այս վկայագիրը որքան որ այժմ պատրաստ վիճակի մէջ է նէ ալ, սակայն ըստ պահանջման պարագայից պիտի հրատարակուի :

Եւ ահա այս բանն ալ ծանուցանելնէս վերջը ալ ըսելիքնիս այժմիկ կը վերջացնեմք, մնալով Ձերդ Հոգեւոր Հայրութեանցը հիւ եւ հնազանդ հոգեւոր որդիք, եւ նուազ ու խոնարհ ծառայք ,

1861 Ապրիլ 14:

Եւ արդ մենք ալ այս ազնուական նամակագրին բարի գգացմանցը ջատագով ըլլալով կը սեմք . կեցցէ՛ նախ անկեղծ Արծնասիրութիւն, եւ ապա կատարեալ Ազգասիրութիւն . յետոյ կեցցեն ամեն անոնք, որոնք իրենց սրտերնուն վրայ սոսկիսի Քրիստոնէական ճշմարիտ ոգի մը

գրեց, որովհետեւ Մեղուն մէկ թուովը Ձեր միաբանութեան կողմէն օրինաւոր կերպիւ Պօլիտ պաշտօնաւոր եկող Արժանաւարդ Յակոբ վարդապետին համար «Էբրեւ պարգումաւոր» ըսեր էր, բայց չէինք զիտեր թէ ի՞նչ պատճառի էր, եւ կամ ի՞նչ անիմանալի (և ոչինչ) մեկնութիւն մը ունէր այն բառը այն տեղ յիշուելովը, եւ քանի որ Նորին պատգամաւորութիւնը գործով, այսինքն Ձեր կողմէն ըստ օրինի վաւերացեալ ըլլալով «Էբրեւ» ի մը արժանացաւ նէ, ո՞րքան արժանի են արդեօք այս խօսքով Հայ գործով Հայութենէ հեռի՝ երկուորեակ պարսնները «Էբրեւ Հայ խմբագիր» կոչուելուն :

կրելով ամեն ժամանակ, ու իս ասուել այս կերպ պարագաներու մէջ իրենց այս ոգին հրապարակաւ կը յայտնեն :

Այս կը յայտնեն նաեւ՝ հեռացնելով իրենց մտքերէն այնպիսի դիւական չարածնունդ գաղաւթի խորհուրդները, ինչպէս են Անահան Հոգեւոր միաբանութիւնները ցան եւ ցիր ընել՝ զանոնք անպիտան եւ ազգի վնաս անդամներ համարելով, եւ անոնց բնակութիւնները կործանելով՝ այն տեղերը քարսնի սերմ (հայրաւոր լեզու) ցանել, որպէս թէ ասանկով նոյն տեղերէն աւելի շահ կ'ելլէ Ազգին ընդհանրութեանը : Այլ խորհուրդ նենգութեւ առիթ շահու

Գալ անգամ այս խնդրոյն վրայօք քիչ մը աւելի պարզօրէն պիտի խօսիմք, զի այս անգամ ուսն թերթերնիս չի ներեր :

ՄԻՔԱՅԷԼԻ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՑ ԵՐԿՈՒ ՏՈՂ

Այս անունով սաղայեւական եւ տարտարոսաբուրի տետրակ մը դուրս ելաւ այս օրերս Մայրաքաղաքիս մէջ՝ դժբաղդաբար Փարիզ քաղաքը Հայ մամուլի մը ներքեւ տպուած, ու լուսն հեղինակ է Հիւսիսափայլի այլահաւատ եւ նորաձայն հրատարակիչ՝ երբեմն Պօլիս երեցած Միքայէլ Նալբանդեանցը :

Ինչպէս կերելի յիշեալ տետրակին լեզուն Հայ, գիրը Հայ, շարադրութիւնը Հայ բայց ո՞՞ր այլաբան, խօսքերը դիւաձօն, ու դարձուածքները հեթանոսական : Արդարեւ սոյն գրութիւնը տեսականապէս արտաքին կերպարանքով իբր հայ եւ իբր իրաւունք է ձեւացեալ սակայն խնցականապէս ներքին ցոյցովը օտալ Հայութենէ է հերետիկոսացեալ ու անհաւատացեալ

Արդ մենք այս օրինակի նշովեալ գրութիւն մը ՚ի հրապարակ ելլելուն՝ ասիէ մէկ ու կէտմիս առաջ կերպիւ մը նախածանօթ իսկ եղեալ էինք, որ ինչպէս օր մը դիպուածով ամենուն ծանօթ եղած տեղ մը դանուած ատեննիս, հոն ներկայ եղող քանի մը փորձիչ Նալբանդացեալ անձինք՝ զմեզ ՚ի քնին արկանելու համար հարցուցեր էին մեզի թէ՛ արդեօք Պաշտօնըձեան պատուելոյն գէ՞մ գրութիւն ելած ժամանակ պիտի պաշտպանեմք, կամ ընհակառակն պիտի պաշտպանեմք զնա